

**O ČESKOM VYDANÍ KNIHY HAYDENA WHITA
METAHISTÓRIA**

EUGEN ZELENÁK, Katedra filozofie FF KU, Ružomberok

Takmer štyridsať rokov po prvom vydaní z roku 1973 sa v našom regióne objavuje český preklad najvplyvnejšej knihy Haydena Whita *Metahistória*. Prichádza s ním vydavateľstvo Host vo svojej edícii *Teoretická knihovna*, v ktorej vyšli mnohé zásadné práce z oblasti literárnej teórie a kritiky od autorov ako Jonathan Culler, Northrop Frye a Seymour Chatman. Preklad ocenia nielen filozofi histórie a historici, ale aj literárni teoretici či iní záujemcovia o myšlienky naratívizmu a samotného Whita. O prínosný čin ide aj preto, že české vydanie prináša návrh, ako prekladať Whitom používanú terminológiu. V našom regióne by to mohlo pomôcť nielen ďalším prekladateľom, ale aj autorom článkov a kníh o Whitovi a o naratívizme. Na Slovensku a v Čechách už síce boli ojedinele publikované preklady niektorých Whitových článkov (napr. [17]; [18]; [19]; [20]), medzeru v tejto oblasti však výraznejšie zaplnilo až české vydanie knihy Whitových statí *Tropika diskursu* v roku 2010 [21].

České vydanie *Metahistórie* je veľmi vydarené. Treba oceniť tak kvalitný preklad Miroslava Kotáskaa s odbornou revíziou Milana Ducháčka, ako aj zaujímavý doslov Petra Čorneja a celkovo dobre zvládnutú úpravu publikácie. Ten, kto nečítal anglický originál, sa vôbec nemusí obávať toho, že český preklad je akýmsi pokriveným odtieňom Whitových myšlienok. Hoci každý preklad je do istej miery „iba“ interpretáciou či prerazprávaním originálu – a v tomto zmysle je vždy vhodné siahnuť aj po origináli –, aktuálny preklad *Metahistórie* ponúka kompetentné a nekonfúzne prerazprávanie pôvodiny.

Napriek celkovému pozitívnemu hodnoteniu by som tento príspevok predsa rád využil na to, aby som sa vyjadril k vybraným prekladateľským rozhodnutiam, upozornil na drobné nedostatky publikácie a polemizoval s niektorými tvrdeniami a postojmi z doslovu. Najskôr zhrniem predmet samotnej Whitovej knihy. Potom sa zameriam na preklad, na publikáciu ako celok a na doslov.

Aj keď je *Metahistória* na poli filozofie histórie veľmi známa, jej vnímanie je rozporuplné (pozri [16]). Zástancovia „tradičnej vedeckosti“ histórie ju zvyknú kritizovať pre snahu degradovať túto disciplínu, zatiaľ čo niektorí priaznivci štrukturalizmu a postmodernizmu ju oceňujú, pretože vraj prináša čerstvý a originálny pohľad na historické diela. Toľko protichodné hodnotenia. Existuje však zhoda aspoň v tom, čo je obsahom knihy? *Metahistória* sa zväčša považuje za dielo, ktoré prináša obrat k jazyku do úvah o histórii ([4], 2). Zameriava totiž svoju pozornosť na textovú a literárnu stránku historických diel (preto by bolo vhodnejšie hovoriť o *literárnom* alebo *naratívnom* obrate). Lenže ani toto nie je pohľad, ktorý by nemal konkurenciu. Napríklad Herman Paul sa domnieva, že populárny pohľad na *Metahistóriu* ako na knihu, ktorá je venovaná hlavne literárnej dimenzii historických prác, je nenáležitý, pretože do veľkej miery na ňu spätne projektuje myš-

lienky z neskorších Whitových diel. Podľa Paula okrem teoretického úvodu a záveru sú jadrom knihy skôr metahistorické (ontologické a morálne) predpoklady. Je to skôr analýza toho, ako sa na dejiny ako na proces pozerali významní historici a filozofi dejín 19. storočia [11]. Predstavme si teda stručne obsah *Metahistórie*.

Asi najznámejšou časťou knihy je jej predslov a úvod nazvaný *Poetika histórie*, kde White formuluje teoretický rámec svojich úvah. Hoci White uznáva, že historické práce sa musia odvolávať na dáta z prameňov, upozorňuje, že dôležitou zložkou sú explanačné stratégie použité na „formovanie“ dát a tzv. metahistorický základ, ktorý je v pozadí výberu konkrétnych stratégií. Zjednodušene povedané, pri spracovaní dát a tvorbe historických narácií historici robia rôzne konštrukčné kroky, pomocou ktorých tvoria estetický, epistemologický a morálny rozmer diela. Každý z daných troch rozmerov možno realizovať štyrmi rôznymi spôsobmi, pričom vybrané kombinácie týchto spôsobov tvoria historiografický štýl ([24], 50). Konkrétny historik sa napríklad môže rozhodnúť vyrozprávať o minulom dianí tragédiu, pričom jednotlivé zložky príbehu uchopí mechanisticky a celkovo bude sledovať radikálny pohľad na dianie v spoločnosti. Základ celej tejto činnosti je pritom údajne poetický alebo jazykový. Podľa Whita daný základ symbolizujú štyri základné trópy: metafora, metonymia, synekdocha a irónia ([24], 52 – 53). Znamená to, že podľa neho určujú výslednú podobu historických diel aj konštrukčné aktivity autorov. Pri rozbere týchto aktivít sa White odvoláva na viaceré postrehy z oblasti literárnej teórie a inšpiruje sa autormi ako G. Vico, N. Frye, K. Burke, S. Pepper a K. Mannheim.

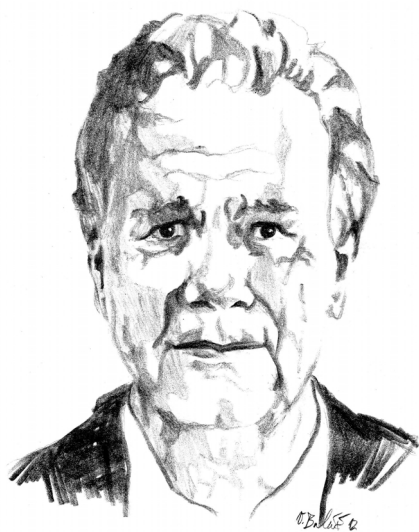
Najrozsiahlejšia časť knihy, v preklade ide takmer o 500 strán, sa venuje hlavne tomu, aký mali pohľad na dejiny a na písanie histórie štyria významní historici a štyria kľúčoví filozofi dejín 19. storočia. Preto aj podtitul knihy znie *Historická predstavivosť v Európe devätnásteho storočia*. V troch častiach, ktoré sú ďalej rozdelené do desiatich kapitol, sú postupne hlavnými postavami G. W. F. Hegel, J. Michelet, L. von Ranke, A. de Tocqueville, J. Burckhardt, K. Marx, F. Nietzsche a B. Croce. Okrem nich sa však relatívne veľa dozvedáme i o názoroch osvietencom, romantikov, J. G. Herdera a A. Schopenhauera.

Ide v podstate o klasickú históriu ideí, v ktorej White sleduje vývoj v oblasti úvah o samotných dejinách a predstavuje aj názory na písanie historických diel (obzvlášť zaujímavé sú analýzy názorov Burckhardta, Marxa, Schopenhauera, Nietzscheho a Croceho). Paul má pravdu, že White často rozoberá ontologické a etické predstavy súvisiace s dejinným vývojom. Na druhej strane je ale evidentné, že na mnohých miestach sa svoje analýzy snaží prepojiť s teoretickým „systémom“ z úvodu, ktorý hovorí o dominantnej úlohe jednotlivých trópov a súvisiacich explanačných stratégií. Preto sa v pasážach o jednotlivých autoroch opakovane objavujú vyjadrenia, že rozoberaný pohľad je konzervatívny, že daný prístup je mechanistický, že autorovo vedomie je synekdochické a pod. Niekedy sú takéto označenia prijateľné, inokedy to však vyzerá tak, akoby White potreboval vybrané myšlienky nasilu „zošnúrovať“ do svojho „systému“.

V závere White zhrňa niektoré dôsledky svojej knihy a ďalej pokračuje v teoretických úvahách o povahe histórie ako disciplíny. Čo je teda jadrom *Metahistórie*? Osobne

by som vyzdvihol Whitov *konštruktivistický odkaz*: Historické diela nie sú jednoduchými zobrazeniami minulého diania, ale sú to komplikované a mnohvrstvé konštrukcie, do ktorých sa dostávajú estetické, epistemické a ideologické nánosy.

Ako som už spomenul, český preklad knihy je veľmi vydarený, preto sa zastavím len pri niektorých prekladateľských rozhodnutiach. Hlavne úvodná časť knihy, kde White prezentuje svoj teoretický „systém“, si zrejme vyžadovala veľkú opatrnosť prekladateľa. Používajú sa tu také špecifické termíny ako „jazykový zápis“ (linguistic protocol), „metahistorický základ“ (metahistorical basis), „poetická činnosť“ (poetic act), „prefigurovať historické pole“ (to prefigure the historical field) a pod. Myslím si, že tieto a ďalšie termíny sú preložené adekvátne. Za prínosné považujem i vyrovnanie sa s viacznačným anglickým termínom „history“. Ako sa môžeme dozvedieť z prekladateľskej poznámky ([24], 559 – 561) Ducháčka a Kotáska, keď White hovorí o „history“ ako o disciplíne či o pohľade na minulosť, resp. o historickom diele, používajú termín „historie“. Na druhej strane, ak sa hovorí o „history“ ako o samotnom minulom dianí, v preklade sa objavuje termín „dějiny“. To je rozumné a elegantné riešenie, ktoré by si mohli osvojiť aj iní prekladatelia a autori.

Hayden White

hom (story) a *diskurzom* (discourse). I keď v skutočnosti sú tieto dva aspekty neoddeliteľne spojené, keďže príbeh je identifikovateľný len v rámci nejakého podania a naratívny

Jedným z najproblematickejších termínov je Whitov *emplotment*. Ako uvádza prekladateľ v poznámke na s. 10, v češtine existujú najmenej dve prekladateľské riešenia. Prvé využíva termín „zdějování“ (a teda „plot“ prekladá pomocou „děj“) a druhé zase termín „konstrukce zápletky“ (a teda „plot“ prekladá pomocou „zápletka“). Prekladateľ *Metahistórie* si osvojil druhé riešenie, ktoré potom dôsledne aplikuje v celom texte.

Čo vlastne White rozumie pod slovom „emplotment“? „Pokud dostává příběh svůj ‚význam‘ tím, že je určen *druh* vyprávěného *příběhu*, hovořím o vysvětlení prostřednictvím konstrukce zápletky [emplotment]. [...] Konstrukce zápletky je postup, jímž se řada událostí zformovaných jako příběh postupně odhaluje jako příběh konkrétní[ho druhu]“ ([24], 21).¹ Skúsme sa na danú vec pozrieť cez naratologickú optiku, podľa ktorej možno v rámci rozprávania (narácie) rozlíšiť medzi *príbe-*

¹ V preklade sa neuvádza časť v hranatej zátvorke, lenže práve táto časť je dôležitá. White tu totiž hovorí o tom, ako sa zo „všeobecnejšieho“ príbehu stáva príbeh konkrétneho *druhu*.

diskurz nemôže existovať bez, predsa len možno zjednodušene povedať, že príbeh je „čo“ (obsah) a diskurz je „ako“ (výraz) rozprávania. Príbeh sa zvykne chápať ako chronologická sekvencia udalostí a diskurz ako konkrétna prezentácia príbehu. Vďaka tomuto rozlíšeniu teda možno hovoriť o dvoch časoch a usporiadaniach. Čas príbehu je doba trvania udalostí príbehu, zatiaľ čo naratívny diskurz môže čas skrátiť alebo predĺžiť (krátko sa venovať dlhému obdobiu, napríklad celým desaťročiam, alebo naopak detailne sa venovať krátkemu okamihu). Usporiadanie príbehu je chronologické, zatiaľ čo v naratívnom diskurze je na autorovi, ktoré udalosti uvedie ako prvé (autor môže začať rozprávanie na konci príbehu), autor sa rozhodne, na ktoré udalosti výraznejšie upozorní čitateľa. Navyše treba spomenúť, že dištinkcia medzi príbehom a diskurzom má svojho predchodcu v podobnom rozlíšení ruských formalistov medzi fabulou a sujetom.²

Vychádzajúc z Whitových vyjadrení (inštruktívna je aj poznámka č. 5 na s. 20 v [24], – treba si však pozrieť aj originál, aby bolo jasné, že White tam nepoužíva termín „sjuzet“, keď je reč o *emplotment*, ide tu o nejaké dodatočné štruktúrovanie príbehu a jeho udalostí. *Emplotment* má toho viac spoločného s kategóriou diskurzu či sujetu než s chronologickou sekvenciou udalostí či fabulou. Podľa Whita je totiž situácia zhruba nasledovná ([24], 18 – 21): Minulá realita má podobu zmysluprázdného chaosu – realita teda nemá vopred danú podobu príbehu ani vnútorný význam. V kronike sa preto najskôr zachytia udalosti v ich časovej následnosti (ešte stále nejde o príbeh). Z takéhoto chronologického podania udalostí sa ďalej vytvorí príbeh. Ten rešpektuje chronológiu, ale novinkou je skutočnosť, že v príbehu sa objaví začiatok, jadro a koniec. Z príbehu nakoniec historik vytvorí *príbeh konkrétneho druhu* (žánru): romancu, tragédiu, komédiu alebo satiru. Pri tomto poslednom kroku ide o *emplotment*. Až tu príbeh nadobúda význam, až tu sa z neho stáva príbeh konkrétneho druhu. Preto je zrejmé, že Whitovi ide o čosi blízke tvorbe naratívneho diskurzu, resp. sujetu, ide mu o akési dodatočné naratívne štruktúrovanie podkladu (napríklad o zdôraznenie jednej veci, vynechanie inej a pod.) poskytnutého kronikou a (akýmsi „elementárnym“) príbehom.

Prekladateľ sa rozhodol túto operáciu nazvať *konštrukciou zápletky*. V danom slovnom spojení sa opodstatnene dostáva do popredia konštrukčný element – veď podľa Whita tu naozaj ide o konštrukciu toho, čo nie je v samotnej realite. Ak si čitateľ navyše uvedomí, že pod zápletkou má rozumieť to, že sa z „elementárneho“ príbehu so začiatkom a koncom stáva príbeh tragický, komický atď., v podstate je navrhovaný preklad uspokojivý.³ Problém by však mohol nastať vtedy, keby čitateľ pozabudol na takéto technickejšie chápanie zápletky. Termín „zápletka“ totiž môže hovoriť aj o zlomovom okamihu v dianí, o zauzlení deja, napríklad o nejakom obrate v rozprávaní. Lenže je zrejmé, že White nehovorí o takomto jednom okamihu. Termín „plot“ a súvisiaci „emplotment“ používa na to, aby hovoril o organizácii, o štrukturácii celej narácie. Preto osobne uprednostňujem termín „dej“ (pre „plot“) a termín „naratívna štruktúracia“ (pre „emplotment“).⁴

² Podrobnosti pozri in: [7]; príslušné heslá in: [13] a v 2. kapitole [1].

³ Termín „plot“ sa prekladá ako „zápletka“ aj v lexikóne [10].

⁴ Autori na Slovensku i v Čechách sa v prekladoch termínu „emplotment“ rozchádzajú. Výrazy

Za otázky považujem preklad výrazu „historical account“ ako „historický popis“, ktorý je použitý na s. 9, 11 a 12. Takýto preklad zvädza k tomu, že ide o *opis*, napríklad na rozdiel od *vysvetlenia*. O to však Whitovi nejde. Pod „historical account“ rozumie jednoducho historické dielo, historickú prácu, a preto neskôr používaný preklad „historické líčenie“ (od s. 19) je vhodnejší. Na s. 18 v bodoch 3) a 5) by bolo lepšie prekladať aj výraz „mode of“, ktorý je v preklade vynechaný. Termín „law“ by sa mal jednotne prekladať ako „zákon“, a nie striedavo ako „zákon“ i „pravidlo“ (s. 26, 28). Na s. 47 by som namiesto zvratu „přísná pravidla kauzálního vyplývání“ uprednostnil „striktné zákony kauzálného určenia“. Na s. 533 by som namiesto reči o zaradení pod „chybnou kategorií“ hovoril skôr o „kategoriálnej chybe“. V preklade sa nachádza ešte niekoľko podobných nedokonalostí. Ide však o drobnosti, ktoré nijako zásadne neovplyvňujú obsah ani čitateľnosť knihy, a už vôbec nemajú dopad na zrozumiteľnosť hlavných Whitových myšlienok.

Čo sa týka celkovej úpravy, publikácia rešpektuje tradičnú podobu ostatných zväzkov danej edície vydavateľstva Host. Kniha je dostatočne prehľadná a vkusne upravená. Vzhľadom na veľký rozsah knihy sa v českom preklade vyskytuje naozaj len minimum preklepov. Prekvapilo ma však, že odkazy na literatúru sa občas zapisujú dvomi rôznymi spôsobmi, a to dokonca v jednej poznámke, napríklad v poznámkach 4 a 5. Navyše, keďže ide o tak rozsiahlu knihu, čitateľ by iste uvítal, keby boli v hlavičkách jednotlivých strán uvedené skrátené názvy kapitol (anglické vydanie takúto pomôcku obsahuje). Prínosný by bol aj vecný, nie iba menný register (anglické vydanie obsahuje obidva), hoci rozumiem tomu, že vecný register sa pri preklade tvorí problematickejšie.

Český preklad *Metahistórie* je doplnený o prekladateľskú poznámku, časť nazvanú „O autorovi“, a o doslov „White nezměnil dějiny, ale pohled na ně“. Uvedomujem si, že vydanie prekladu staršej práce si takmer až žiada, aby bola využitá skutočnosť, že od publikovania originálu prešiel čas, v priebehu ktorého sa mnohé udialo tak s autorom, ako aj s vnímaním jeho diela. Preto je lákavé dopĺňať preklady starších diel informáciami o autorovi, doslovmi alebo zoznamom autorových prác. Osobne uprednostňujem minimalistický prístup a v preklade nerád vidím veľa „vecí“, ktoré neboli v origináli. Avšak kvalitný doslov má opodstatnenie. Čitateľ sa z neho môže mnohé dozvedieť o kontexte diela, o jeho recepcii alebo o autorovi. Navyše si môže porovnať svoje chápanie knihy s tým, ako sa na ňu pozerá niekto iný.

Doslov Petra Čorneja je zaujímavý a informačne bohatý. Drvivá väčšina z jeho po-

„narrativní struktura“ a „narrativní strukturování“ sa používajú v preklade od Vladimíra Urbánka ([17], 2 – 16, 2 – 9). O „narratívnej štruktúracii“ zvykol vo svojich starších prácach hovoriť Juraj Šuch ([14], 811) a tento termín spolu so slovným spojením „štruktúry rozprávania“ používa i Juraj Dvorský ([3], 2). V poslednej dobe však Šuch vo svojich prácach i prekladoch Whita hovorí o „explanácii na základe sujetu“, o „sujetovaní“ a o „sujete“ ([15], 44; [19], 136; [20]). Tomáš Horváth zase používa termín „sujetová paradigma“ ([5], 60) a Václav Černík s Jozefom Viceníkom vo svojom článku hovoria o „fabulácii“ a o „fabulačnom vysvetlení“ ([2], 207). Prekladateľ Ladislav Nagy hovorí priamo o „podání v příběhové formě“ alebo jednoducho termín „emplotment“ či sloveso „emplot“ ani osobitne a jednotne neprekladá [22]. Nepovažujem to za šťastné rozhodnutie, keďže vo Whitových prácach majú tieto termíny dôležité miesto a vyjadrujú špecifickú aktivitu.

strehov o Whitovi i kritických výhrad je dôvtipná, vecná a opodstatnená. Predsa len by som na záver rád upozornil, že v jednom či dvoch prípadoch sú jeho vyjadrenia o Whitovi problematické. Za otázky považujem hlavne výklad, podľa ktorého White údajne stiera rozdiel medzi faktom a fikciou. Navyše, precíznejšiu formuláciu by si vyžadovalo aj spájanie Whita s relativizmom. Začnem druhou záležitosťou.

Do istej miery sa môže zdať absurdné, že namietam proti tomu, aby bol White označený za relativistu, keď samotný White to na niektorých miestach akceptuje a sám to o sebe hovorí ([6], 102). Označiť niekoho za relativistu – to má veľkú rétorickú silu. Predpokladám, že takto označený autor u mnohých historikov buď skončí v nemilosti, alebo sa aspoň stane podozrivým. Preto si myslím, že ak sa podobné nálepkovanie bližšie nevysvetlí, v podstate nie je na prospech nikomu. Whitovi ublíži, pretože mnohí k nemu budú automaticky pristupovať s odporom, a čitateľov Whita zase môže zbytočne pomýliť. Čornej síce hovorí o tom, že Whitov relativizmus prítomný v *Metahistórii* je „konsekventní (nikoliv nihilistický)“ ([24], 598), detailnejšie objasnenie rozdielov medzi týmito pozíciami tu, žiaľ, chýba. Preto čitateľovi môže utkvieť v pamäti skutočnosť, že White je spájaný s „relativizmom postmoderny“ ([24], 599), alebo si obraz utvorí pod vplyvom ďalšieho vyjadrenia z doslovu: „I když v závěru [*Metahistorie*] White skládá historikům a filozofům devatenáctého století hlubokou poklonu, jeho vlastní pozice je nezastřené postmoderní, relativistická, skeptická, a tudíž ironická (všichni můžeme pohlížet na historii, jak se nám ,líbí, a můžeme si z ní odvodit, co chceme)“ ([24], 590 – 591). Treba uznať, že Whitove práce obsahujú i kontroverzné myšlienky a možno by sa v jeho rozsiahlom diele našli aj určité napätia. Na druhej strane sa domnievam, že Whitovým cieľom nie je nabádať historikov, aby robili, „čo sa im zachce“. Historici sa podľa neho musia držať pramenných materiálov. Priestor sa im otvára len v tom, že tú istú časť minulosti môžu rôzni autori uchopiť z rôznych perspektív. Takáto pozícia je síce napadnuteľná (situáciu totiž komplikuje i skutočnosť, že podľa Whita je minulosť zmysluprázdna a nemá podobu príbehu), avšak nejde tu o bezbrehý relativizmus typu „rozprávajme o minulosti, čo chceme“. Ako upozorňuje Herman Paul, White nikdy nezastával relativizmus typu „anything goes“. Skôr tu možno hovoriť o *limitovanom pluralizme* ([12], 97 – 98). Historici sú totiž limitovaní tak prameňmi, ako aj možnosťami zobrazovania minulosti a pod.

Najdiskutabilnejším bodom doslovu je námietka, podľa ktorej White údajne stiera rozdiel medzi faktom a fikciou. Čornej to naznačuje na viacerých miestach. Najskôr hovorí, že White vo svojich prácach „postupně téměř setřel hranici mezi historiografickým textem a uměleckou fikcí“ ([24], 591 – 592), neskôr tvrdí, že „*Metahistorie* postupně zaujala v Iggersově výkladu soudobého dějepisceví pozici demonizovaného díla, jemuž přisoudil i názory, které prokazatelně neobsahuje (faktická nerozlišitelnost historie a fikce) a k nimž White dospěl až později“ ([24], 593) (kurzíva E. Z.), a nakoniec dopĺňa, že v práci z roku 1978 „White energicky podtrhl blízkost historiografie a krásné prózy: historický text je konstruován stejným způsobem jako fikce, takže rovněž dějiny v podání historiků jsou toliko konstrukty – a víceméně fikce“ ([24], 594). Ide tu o výhradu, s ktorou sa možno stretnúť aj v článkoch kritikov narativizmu (pozri napr. ([25], 18).

Lenže osobne ju nepovažujem za správnu. Černej neuvádza konkrétny citát, ktorý by svedčil o tom, že White odstránil hranicu medzi faktom (resp. históriou) a fikciou (resp. umeleckou literatúrou), preto predpokladám, že ide skôr o interpretáciu Whitovej koncepcie. Podľa vyjadrení z doslovu by malo ísť zrejme o výklad jeho neskorších názorov z práce [21]. Stručne sa preto pozriem na myšlienky z piatej kapitoly *Fikcia faktickej reprezentácie*, ktorá sa venuje práve porovnávaniu histórie s beletriou.

Hneď v úvodnej vete White píše, že chce „zdôrazniť, že *historické udalosti* se líši od *udalostí fiktívnych* tím spôsobom, jakým se jejich odlišnost běžně definuje již od Aristotela“. Dodáva, že historici sa zaoberajú „práve týmito reálnymi“, a nie fiktívnymi udalosťami: „Historikové se zabývají událostmi, které lze lokalizovat v čase a prostoru“ ([23], 153). Mohol by som pokračovať ďalšími podobnými citátmi, ale domnievam sa, že uvedené dostatočne dokladajú to, že White si nezamieňa reálne s fiktívnym ani históriu s umeleckou literatúrou. Odkiaľ sa teda zobral názor, že podľa Whita niet rozdielu medzi faktami a fikciou? White totiž tvrdí, že pri tvorbe svojej reprezentácie minulosti „musí historik používať presne týchž tropologických stratégií, stejných modalit reprezentace vztahů slovy, jaká používá romanopisec nebo básník“ ([23], 158). Whitova koncepcia teda obsahuje provokatívnu tézu, podľa ktorej postupy pri spracovaní textov v histórii sú analogické tým, ktoré sa používajú v umeleckej literatúre. To však neznamená, že hranica medzi faktom a fikciou alebo medzi históriou a umeleckou literatúrou zaniká.⁵ Je pravda, že podľa Whita sa historické diela tvoria podobnými postupmi ako beletria, a v *tomto* zmysle sú aj historické texty „konstrukty“. To ale neznamená, že sú to „víceméně fikce“.

Na záver len zopakujem, že český preklad *Metahistórie* je mimoriadne vydarený. Prináša knihu, ktorá postupne získala status základnej práce naratívistickej filozofie histórie. *Metahistóriu* by nemal obísť nikto, koho zaujímajú úvahy o povahe histórie.⁶

LITERATÚRA

- [1] ABBOTT, H. P.: *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press 2008.
- [2] ČERNÍK, V. – VICENÍK, J.: K niektorým metodologickým otázkam historického poznania. In: *Historický časopis*, 58, 2010, č. 2, s. 193 – 212.
- [3] DVORSKÝ, J.: Štruktúry rozprávania v historiografii. Naratologická analýza Vespucciho listu *Mundus Novus*. In: *Forum Historiae*, 3, 2009, č. 2. http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2009/texty_2_2009/dvorsky.pdf
- [4] FAY, B.: Introduction: The Linguistic Turn and Beyond in Contemporary Theory of History. In: FAY, B. – POMPER, P. – VANN, R. T. (eds.): *History and Theory: Contemporary Readings*. Oxford: Blackwell 1998, pp. 1 – 12.

⁵ Na tento aspekt Whitovej koncepcie výstižne poukazujú Paul ([12] 90, 93 – 94) a I. Jančovič: „Povaha udalostí, ktorými sa zaoberajú historici a autori beletrie, teda ... nie je predmetom sporu, eviduje sa ich odlišná ontologická podstata. Prienik vidí White vo *formách* oboch diskurzov a v *cieľoch* písania“ ([8], 623).

⁶ Za diskusiu o niektorých problémoch rozoberaných v tomto texte ďakujem J. Dvorskému a M. Ducháčkovi. Neznamená to však, že sa stotožňujem s predstavenými názormi.

- [5] HORVÁTH, T.: O historickej narácii. In: *Rétorika histórie*. Bratislava: VEDA 2002, s. 43 – 74.
- [6] HUDYMAČ, M.: Dějiny literatury by měly obsahovat teorii dějin jazyka (rozhovor s Haydenem Whitem). In: *Česká literatura*, 54, 2006, č. 6, s. 95 – 106.
- [7] CHATMAN, S.: *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press 1978.
- [8] JANČOVIČ, I.: K problematike narativity a referencie v historiografii a v umeleckej literatúre. In: *Historický časopis*, 58, 2010, č. 4, s. 621 – 632.
- [9] KOŽIAK, R. – ŠUCH, J. – ZELENÁK, E. (eds.): *Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín*. Bratislava: Chronos 2009.
- [10] NÜNNING, A. (ed.): *Lexikon theorie literatury a kultury*. Brno: Host 2006.
- [11] PAUL, H.: Metahistorické prefigurácie: nová interpretácia tropológie Haydena Whita. In: *Forum Historiae*, 3, 2009, č. 2. http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2009/texty_2_2009/paul.pdf
- [12] PAUL, H.: *Hayden White: The Historical Imagination*. Cambridge: Polity Press 2011.
- [13] PRINCE, G.: *A Dictionary of Narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press 2003.
- [14] ŠUCH, J.: Niekoľko poznámok k dielu Haydena Whita. In: *Filozofia*, 55, 2000, č. 10, s. 809 – 819.
- [15] ŠUCH, J.: *Naratívny konštruktivizmus Haydena Whita a Franka Ankersmita*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta 2010.
- [16] VANN, R. T.: The Reception of Hayden White. In: *History and Theory*, 37, 1998, 2, pp. 143 – 161.
- [17] WHITE, H.: Historicismus, historie a figurativní obraznost. In: *Reflexe*, 1996, 16, s. 2-1 – 2-23.
- [18] WHITE, H.: Fikcia faktickej reprezentácie. In: *Slovenská literatúra*, 45, 1998, č. 3, s. 186 – 196.
- [19] WHITE, H.: Historický text ako literárny artefakt. In: ([9], 134 – 153).
- [20] WHITE, H.: Historický sujet a problém pravdy v historickej reprezentácii. In: ([9], 154 – 170).
- [21] WHITE, H.: *Tropika diskursu: Kulturně kritické eseje*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2010.
- [22] WHITE, H.: Historický text jako literární artefakt. In: ([21], 105 – 128).
- [23] WHITE, H.: Fikce faktické reprezentace. In: ([21], 153 – 168).
- [24] WHITE, H.: *Metahistorie: Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*. Brno: Host 2011.
- [25] ZAGORIN, P.: History, the Referent, and Narrative: Reflections on Postmodernism Now. In: *History and Theory*, 38, 1999, 1, pp. 1 – 24.

Acknowledgement

This publication was made possible through the support of a grant from the John Templeton Foundation (Grant ID #15637). The opinions expressed in this publication are those of the author and do not necessarily reflect the views of the John Templeton Foundation.

Eugen Zelenák

Katedra filozofie FF KU v Ružomberku

Hrabovská cesta 1

034 01 Ružomberok

SR

e-mail: eugen.zelenak@ku.sk